

"Bir Sahiplenme Hikâyesi" Belgeseli Üzerinden Kenan Yavuz Etnografya Müzesi'ndeki Bellek Kurgusuna Kuramsal Bir Yaklaşım*

A Theoretical Approach to the Memory Construction at Kenan Yavuz Ethnography Museum through "A Story of Belonging" Documentary

Şule Sinem SÜRDEM¹ , Asu BEŞGEN²

Öz

Müze ve bellek arasındaki ilişki; geçmişin hatırlanması, temsil edilmesi ve yeniden anlamlandırılmasına dayalı dinamik bir etkileşimden oluşmaktadır. Bu bağlamda müzeler; yalnızca sergileme alanları değil, aynı zamanda geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki keşif noktalarıdır. Müzeler, geçmişe dair kolektif belleği inşa ve temsil eden mekânlar olarak birey ve toplum arasında köprüler kurmaktadır. Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, 2013 yılında Bayburt'un Demirözü ilçesine bağlı, eski adıyla 'Loru' ve bugünkü adıyla Beşpınar Köyü'nde kurulan bir müzedir. Müze, kırsal yaşamın unutulmaya yüz tutmuş yönlerini hatırlatma ve yeniden canlandırma çabasıyla öne çıkmaktadır. Kurulduğu günden itibaren sergi, konser, broşür, ödül, kitap ve belgesel gibi belgeleme ve tanıtım ürünleri üzerinden varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Çalışmada amaç; Kenan Yavuz Etnografya Müzesi'nde kurgulanan, inşa edilen, temsil edilen belleğin kuramsal olarak neye karşılık geldiğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışma; müze, bellek ve mekân arasındaki ilişkiyi ele alarak yeni kuramsal açıklamalar sunmayı hedeflemektedir. Çalışma kapsamında "Bir Sahiplenme Hikâyesi" (Pınar Kılıç, 2022) belgeseli, müzede sunulan belleğin içeriğini analiz etmek için ana kaynak olarak ele alınmaktadır. Belgeselin sunmuş olduğu verilerden hareketle, çalışmada kuram oluşturma yöntemi –tümevarıma dayalı bir yaklaşımla özgün kavramsal çerçeveler oluşturmayı mümkün kıldığı için- temel alınmaktadır. Bu yöntem çerçevesinde, belgeselde yer alan ifadelerin kavramlaştırılmasıyla müzenin bellek kurgusuna dair bir model geliştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bellek, Bir Sahiplenme Hikâyesi, Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, Mekân, Müze.

ABSTRACT

The relationship between museums and memory consists of a dynamic interaction based on the recollection, representation, and reinterpretation of the past. In this context, museums are not merely the exhibition spaces but also the intersection points between the past, present, and future. As spaces that construct and represent collective memories of the past, museums serve as bridges between individuals and society. The Kenan Yavuz Ethnography Museum, established in 2013 in Beşpınar Village (formerly known as 'Loru') in the Demirözü district of Bayburt, stands out for its efforts to recall and revive aspects of rural life that are on the verge of being forgotten. Since its inception, the museum has maintained its presence through exhibitions, concerts, brochures, awards, books, and documentaries as forms of documentation and promotion. This study aims to reveal the theoretical framework underlying the memory constructed, represented, and embodied at the Kenan Yavuz Ethnography Museum. Within this scope, the study seeks to provide new theoretical insights by examining the relationship between museums, space, and memory. The documentary of "Bir Sahiplenme Hikâyesi" (A Story of Belonging, Pınar Kılıç, 2022) is considered the primary source for analyzing the content of the memory presented in the museum. Employing an inductive approach, the study adopts a theory-building method, as the documentary's data enables the formation of original conceptual frameworks. Within this methodological

¹ **Corresponding Author:** Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, sulesurdem@gumushane.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5789-4875

² Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, abesgen@ktu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9692-6224

* Bu metin, yazarın Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda yapmakta olduğu doktora tez çalışmasından üretilmiştir.

framework, a model concerning the museum's memory construction is developed through the conceptualization of expressions in the documentary.

Keywords: Memory, A Story of Belonging, Kenan Yavuz Ethnography Museum, Space, Museum.

GİRİŞ

Geçmiş ile gelecek arasındaki kopukluk, bireylerin mekânlara yönelik aidiyet hissetmemesine ve mekânsal yabancılaşmaya yol açarak, modern toplumların karşılaştığı karmaşık sorunlardan biri haline gelmiştir. Geçmişin izlerinin silindiği, yerine yeni üretimlerin inşa edildiği bu süreçte, geçmişe dair bir kabulleniş olmamakta, anıların ve mekânların anlamları hızla yitip gitmektedir. Müzeler, geçmişin yalnızca temsiliyle sınırlı kalmayan, aynı zamanda onu yeniden sunan ve hatta yeniden üreten kurumlar olarak bellek çalışmasının merkezinde yer almaktadır (Aroles, Morrell, Granter ve Liang, 2024). Bir müzeyi yalnızca sergi alanı olarak görmek, onun çok katmanlı yapısını göz ardı etmek anlamına gelmektedir. Müzeler; mimarileri, sergileme biçimleri ve anlatı kurma yöntemleriyle bir yandan geçmişin taşıyıcıları olurken, diğer yandan belleği yeniden kurgulayan, inşa eden, temsil eden mekânlar olarak işlev görmektedir. Bu işlev; sergilenen nesnelere, metinler, görseller, mekânsal ve kütleli düzenlemeler yoluyla somutlaşmaktadır. Dolayısıyla bir sergi tasarımında; seçilen temalar ve vurgulanan hikâyeler ile kullanılan dil, bir müzenin belleği nasıl temsil ettiğini belirlemektedir.

Mimari bir nesne olarak müzeler, toplumların geçmişini hatırlamasını sağlayan bellek kurumları olarak görülmektedir. Robinson (2012); müzeler, kütüphaneler ve arşivlerin sıklıkla "hafıza kurumları" (*memory institutions*) olarak tanımlandığını belirtmekle birlikte, bu kavramın söz konusu kurumların tarihsel geçmişleri ve bellek üretim tekniklerindeki benzerlikleri ve farkları ortaya koymada sınırlı bir analitik çerçeve sunduğunu savunmaktadır. Bir müzeyi bellek kurumu olarak düşünmek, onu yalnızca diğer kurumlarla aynı kategoriye yerleştirmek ya da sadece bir bilgi deposu olarak görmekten öte; aynı zamanda geçmişe dair anlatılar oluşturan bir yapı olduğunu kabul etmeyi gerektirmektedir. Müzelerin sunduğu seçkiler; bir dönemin, olayın veya kültürel bir pratiğin temsili olarak bu anlatıların gücünü ve etkisini artırmaktadır. Ayrıca fiziksel yapıları ve iç mekân tasarımları ile ziyaretçilerin hafızalarını canlandıran müzeler, belleği mekânsal bir düzen içerisinde somutlaştırmaktadır. Fakat geçmişe dair birtakım anıların, mekânsal bileşenlerin ve nesnelere müzeye taşınması, onları yalnızca fiziksel olarak var etmeyi değil, aynı zamanda yeni bir bağlam içerisinde yeniden anlamlandırmayı gerekli kılmaktadır. Bu süreçte müze; yalnızca bir hatırlama mekânı değil, aynı zamanda geçmişin yeniden üretildiği ve yorumlandığı bir söylem alanına dönüşmektedir. Mekân ve bellek arasındaki bu ilişki; yalnızca fiziksel bir yapıdan ziyade, toplumsal ve bilişsel süreçleri eşzamanlı kavrayan bir yaklaşımla anlamlandırılabilir. Mekânın toplumsal üretimi, kentsel deneyim ve kapitalist sistemin eleştirisi üzerine çalışmaları olan Harvey'in (2012) mekânsal imgelem teorisindeki mekânsal dil kullanımı, bu durumu anlamlandırmada yardımcı olabilir. Bu yaklaşım da, mekânın sadece fiziksel bir varlık olmadığı, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin bir ürünü olduğunu vurgulamakta, mekânın toplumsal süreçlerle nasıl şekillendiğini ve bu süreçlerin mekânsal formları nasıl etkilediğini analiz etmektedir. Mekânsal fragmanlar ve toplumsal süreçler, belleğin yapı taşları olarak birbirine eklenmektedir; bu süreçte dil, belleği anlamlandıran bir araç haline gelmektedir. Geçmiş ve şimdiki zamanı birbirine bağlayan bellek, dile anlam kazandırmakta ve bu bağlamda anlam üretimi ancak dil ve belleğin bir arada yorumlanmasıyla mümkün olmaktadır.

Kenan Yavuz Etnografya Müzesi; tırpan biçme, harman dövme, tandırda ekmek pişirme gibi etkinlikler aracılığıyla geçmişe dair yaşam pratiklerini yeniden canlandırmayı ve belleğin sürekliliğini korumayı hedeflemektedir. Bununla birlikte, müze, kırsal belleği yalnızca belirli bir tarihsel bağlamda yeniden üretmekle kalmayıp, aynı zamanda bu belleği kuran bireylerin perspektifinden şekillendirilmiş bir anlatı sunmaktadır. Bu çalışma; Kenan Yavuz Etnografya Müzesi'nde kurgulanan belleği, "Bir Sahiplenme Hikâyesi" isimli belgesel üzerinden analiz ederek belgeseldeki söylemlere odaklanmaktadır. Bu bağlamda, belgeselde yer alan söylemler incelenerek müzede belleğin hangi kavramlarla ifade bulunduğu açıklanacaktır. Çalışma; bu kavramlaştırma yoluyla, müzede oluşturulan belleğin toplumsal ve

mekânsal bağlamlarını çözümlmeyi ve müze-bellek-mekân ilişkisine dair eleştirel bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir.

Çalışma kapsamında müze, mekân ve bellek arasındaki ilişki, “Bir Sahiplenme Hikâyesi” belgeseli kapsamında ele alınmış ve şu temel soru çerçevesinde değerlendirilmiştir: “Bir Sahiplenme Hikâyesi” belgeseli üzerinden, Kenan Yavuz Etnografya Müzesi’nde kurgulanan, inşa edilen ve temsil edilen bellek nasıl kavramlaştırılabilir ve bu belleğin kuramsal modeli hangi temel kavramlar üzerinden oluşturulabilir?

1. Kuramsal Temel

Bellek; bireysel ve toplumsal yaşantının merkezinde yer alan, geçmişin hatırlanmasını ve anlamlandırılmasını mümkün kılan bir yeti olarak, çeşitli disiplinlerin araştırma konusu olmuştur. Bellek kavramı; hatırlama kapasitesi, anıların depolanması ve geri çağırılması gibi temel özellikleriyle tanımlanmış olsa da daha derin bir bakma biçimi, belleğin yalnızca pasif bir bilgi deposu değil, aynı zamanda dinamik ve yeniden üretici bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bellek; bireylerin ve toplumların geçmişi anlamlandırma, yeniden üretme ve bu geçmişi güncel kimlik ve aidiyet duygularıyla ilişkilendirme süreçlerini ifade etmektedir. Geçmişte gerçekleşen önemli olay ve eylemlerle ilişkilendirilmesi, bellek kavramı açısından yeni bir durum değildir. Ancak Abensour’a (2022) göre bellek; yalnızca hatırlanan şeyin bir niteliği olmadığı gibi, anımsama da geçmişin aniden şimdiye taşınmasıyla sınırlı bir süreç de değildir. Bellek; bireysel bir olgunun ötesinde, toplumsal, kültürel ve mekânsal bağlamlarda ele alınması gereken çok katmanlı bir yapıya sahiptir.

Bireysel belleğin toplumsal süreçlerle nasıl ilişkilendirildiğini ele aldığı kitabında Halbwachs (2016); “bireyin, kendisini grubun bakış açısına yerleştirerek hatırladığı ve grubun hafızasının da bireysel hafızalarda görünür” olduğunu belirtmiştir. Halbwachs’a (2019) göre “kolektif bellek”; bireysel bir süreçten ziyade, toplumsal bağlamda şekillenen ve onu besleyen grubun dışına çıkmayan bir yapıdır. Bireylerin geçmişe dair hatırladıkları, toplumsal grupların hafızasıyla şekillenmektedir. Bu bağlamda “toplumsal bellek”; bireylerin kendi deneyimlerini kolektif bir geçmiş üzerinden anlamlandırmasını sağlayan bir mekanizmadır. Bellek, durağan bir yapıdan ziyade sürekli yeniden inşa edilen bir süreçtir. Bartlett (1932), bellek süreçlerinin bireysel ve toplumsal bağlamlarla şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, geçmiş deneyimler, mevcut koşulların ve bireysel ya da toplumsal çıkarların ışığında yeniden anlamlandırılabilir. Bellek, durağan bir yapıdan ziyade sürekli yeniden inşa edilen bir süreçtir.

Bellek çalışmaları üzerine önemli bir çerçeve sunan Assmann (2018) belleği; “mimetik”, “nesnel”, “iletişimsel” ve “kültürel” olmak üzere dört farklı boyutta ele almaktadır. Assmann’a göre “kültürel bellek”; bireylerin yaşam süresinin ötesine geçen, gelenekler ve kültürel değerler aracılığıyla sürdürülen, uzun dönemli ve yazılı kayıtlar, ritüeller, müzeler ve diğer araçlarla aktarılması ile kurumsallaşmış bir bellektir. Kısacası bellek ister bireysel olsun ister kolektif, daima şimdiki zamanın filtre ettiği bir geçmiş görüntüsüdür (Traverso, 2020).

Belleğin mekâna dayalı somutlaşma sürecine dikkat çeken Bachelard (2013) mekânı, geçmişin yeniden canlanmasında temel bir unsur olarak görmektedir. Bachelard’a göre zaman, hafızayı doğrudan canlandırma yetisine sahip değildir; geçmişin süreleri yeniden yaşanamaz, yalnızca soyut bir zaman çizgisi üzerinden düşünülebilir. Anılar hareketsizdir; mekânsallaştırdıkları ölçüde sağlamlaşırlar. Bellek mekânlarının tarihsel bağlam içinde nasıl anlam kazandığını, bireysel ve toplumsal kimliklerin inşasında oynadığı rolü ve belleğin korunmasıyla ilgili modern toplumların yaşadığı çelişkileri incelediği çalışmasında Nora (1989) mekân ve bellek ilişkisini, bellek mekânlarının (*lieux de mémoire*) geçmiş ile kurulan bağda üstlendiği rol çerçevesinde açıklamaktadır. Nora, geleneksel bellek ortamlarının (*milieux de mémoire*) modernleşmeyle birlikte ortadan kalkmasıyla, belleğin mekânlarla kristalleştiğini ve bu alanların toplumsal belleği koruma amacıyla oluşturulduğunu ifade etmektedir. Mekânın, belleğin somut bir şekilde köklendiği bir zemin sunduğunu belirten Nora; mezarlıklar, müzeler ve anıtlar gibi

yerlerin bu bağlamda toplumsal hafızanın taşıyıcıları olduğunu vurgulamaktadır. Bu mekânların hem maddi hem sembolik boyutlarıyla bellek ve tarih arasındaki geçişkenliği temsil ettiğini öne sürerek, belleğin bu alanlarda sabitlenmeye çalışıldığını ancak aynı zamanda değişime ve yeniden anlamlandırmaya açık olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda bellek mekânları, bir yandan geçmişin kolektif hafızada korunmasını sağlarken, diğer yandan modern tarihsel bağlamlarda belleğin dönüşümünü ve sürekliliğini mümkün kılmaktadır.

Bu kuramsal temel, Kenan Yavuz Etnografya Müzesi bağlamında bellek ve mekân ilişkisini analiz etmek için bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, "Bir Sahiplenme Hikâyesi" belgeselinde yer alan ifadeler üzerinden yapılan çözümlenmeler, müzede kurgulanan belleğe dair çıkarımlar yapmaya imkân sağlamaktadır.

2. Yöntem

Kuram oluşturma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olup, bir olguyu veya durumu açıklamaya yönelik kuramsal bir yapı geliştirmeye yönelik bir yaklaşım içermektedir. Bu bağlamda Strauss (2003); temellendirilmiş kuram yaklaşımının nitel veriye yönelik metodolojik vurgusunun belirli türden verilere, araştırma hatlarına veya kuramsal ilgi alanlarına özel bir bağlılık olmaksızın kuram geliştirmeye yönelik olduğunu ifade etmektedir. Strauss'a (2003) göre kuram oluşturma; bir yöntem ya da teknik olmaktan ziyade, "teorik örnekleme gibi çeşitli belirgin özellikleri ve kavramsal gelişim ile yoğunluğu sağlamak için sürekli karşılaştırmalar yapma ve kodlama paradigmasını kullanma gibi belirli metodolojik rehberlikleri içeren bir nitel analiz yapma tarzı" olarak tanımlanmaktadır. Bu analiz yaklaşımı, özellikle az bilinen veya karmaşık sosyal olguların anlaşılması ve açıklanması için kullanılmaktadır.

Kuram oluşturma özelliği bireylerin farkında olabileceği ya da olmayabileceği toplumsal yaşam kalıplarının ortaya çıkarılmasına odaklandığını ifade eden Engward (2013), yaklaşımın özgül amacının, insanların sosyal olguları kavramsal olarak nasıl anlamlandırdığını keşfetmek olduğunu belirtmiştir. Düşünsel temellerini Amerikan pragmatizmi ve sembolik etkileşimcilik gibi ilgili hareketlerden alan bu yaklaşımı Haig (1995); insan eylemini bireyin bakış açısından anlamaya odaklanan bir problem çözme girişimi olarak tasvir etmektedir.

Kuram oluşturma ilk kez tanıtıldığı ve metodolojinin detaylandırıldığı temel eser olan *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research* (1967) kitabında, Glaser ve Strauss (1967), bu yöntemin pratikte uygulanabilmesi için kuramın, kullanılacağı somut alanla uyumlu olması, ilgili kişiler tarafından kolayca anlaşılabilir olması ve somut alan içerisindeki çok çeşitli günlük durumlara uygulanabilir nitelikte olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu yöntem, veriden tümevarımsal bir şekilde kuram geliştirilmesini esas almakta ve nitel araştırmalarda geniş bir uygulama alanı bulmaktadır.

Kuram oluşturma, verilerin sürekli bir şekilde analiz edilmesi ve bu analizlerden elde edilen temaların birbiriyle ilişkilendirilmesi yoluyla gerçekleşmektedir. Elde edilen verilerin analizi ve ortaya çıkan kavramların ve olguların doğası, veri toplama aracının esnek bir yapıda olmasını ve sürekli değişime açık olmasını gerektirir (Büyüköztürk et al., 2015). Kuram oluşturma yöntemi; "açık" (*open*), "aksiyal" (*axial*) ve "seçmeli" (*selective*) kodlama aşamalarıyla olgunun farklı boyutlarını analiz etmeye ve anlamaya imkân sağlar (Corbin ve Strauss, 1990). Veri analizinin yapısallaştırılabilir bir örüntüyle gerçekleştiğini belirten Creswell (2013), bu süreci açık kategorilerin geliştirilmesi, kategorilerin seçilmesi ve sonrasında kuramsal modelin oluşturulması için ilave kategorilerin detaylandırılması (eksenel kodlama) sonucunda, kategorilerin kesişiminin (seçici kodlama) kuramı meydana getirdiğini belirtmiştir. Kodlama aşamalarına ilişkin süreç şu şekilde özetlenebilir:

- Açık Kodlama: Veriler detaylı bir şekilde analiz edilerek kodlara ayrılır. Benzer ve farklı kavramlar tespit edilerek temalar oluşturulur. Strauss (2003), ilk kodlama aşaması olan açık kodlamada amacın, veriye uygun gibi görünen kavramlar üretmek olduğunu belirtmiştir. Bu

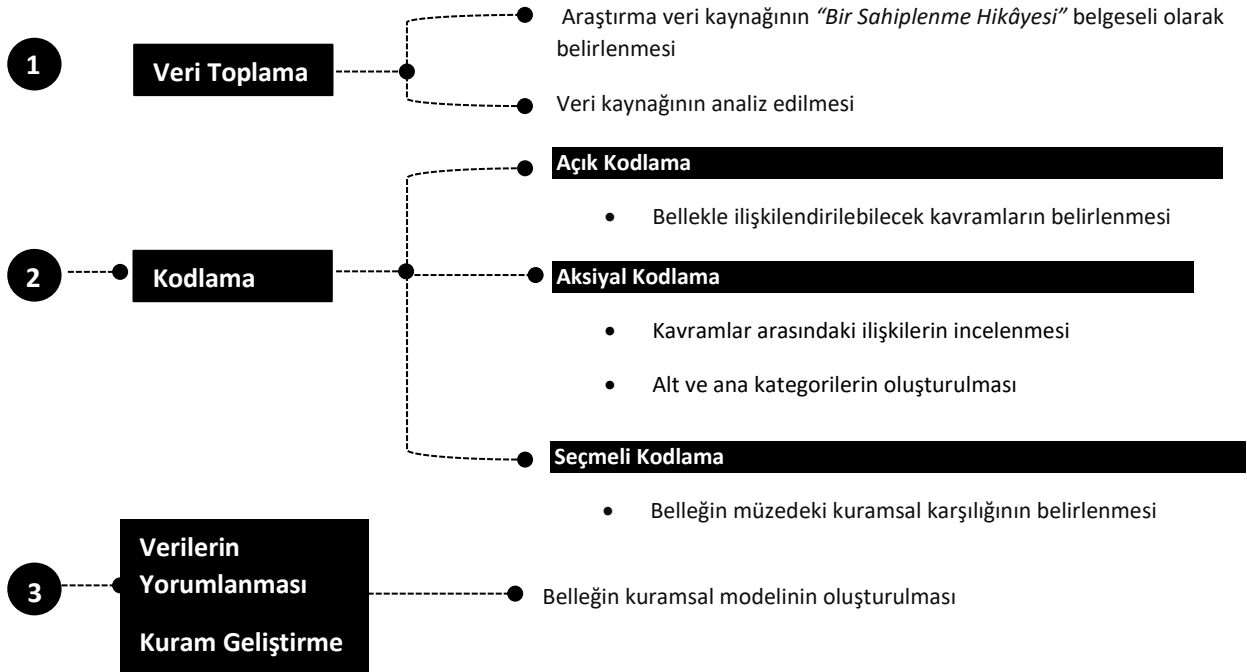
aşamada elde edilen kavramlar, sonraki aksiyal kodlama aşamasında kategoriler arasındaki ilişkilerin keşfedilmesi için bir temel oluşturmaktadır.

- Aksiyal Kodlama: Açık kodlama sonucunda elde edilen temalar arasında ilişkiler kurularak alt ve ana kategoriler yapılandırılır. Strauss (2003), aksiyal kodlamanın, söz konusu kategori ile diğer kategoriler ve alt kategoriler arasındaki ilişkiler hakkında kümülatif bir bilgi sağladığını, “bir kategori ekseninde etrafında döndüğü” için bu aşamanın aksiyal kodlama olarak adlandırıldığını ifade etmiştir. Bu kategoriler, seçmeli kodlama aşamasında daha odaklı bir analizle birleşerek teorinin genel çerçevesini oluşturmaktadır.
- Seçmeli Kodlama: Ana temalardan bir çekirdek tema seçilir ve diğer temalar bu tema etrafında ilişkilendirilerek bir model oluşturulur. Strauss (2003), seçmeli kodlama aşamasının, açık kodlama sırasında geliştirilen bağlam içinde gerçekleştiğini, ancak bu aşamanın kuramın bütünleştirilmesine katkıda bulunması ve verilerin daha odaklı bir hale gelmesi nedeniyle açık kodlamadan ayrıştığını ifade etmiştir.

Bu yöntemin temel amacı; araştırmacının veriyle sürekli etkileşim içinde olarak kavramsal bir çerçeve geliştirmesidir. Verilerin analizinde döngüsel bir yol izlendiğini belirten Gençoğlu (2014); analiz sürecinde her aşamanın, önceki veya sonraki aşamalara geçiş imkânı tanıdığını ve hatta bu geçişlerin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Glaser (1978) bu süreci; “Dur ve Hatırla” yaklaşımıyla tanımlamış, araştırmacının alan araştırmasında elde ettiği verilerden hareketle kuramsal bir zemin oluşturduğunu belirtmiştir.

Çalışmada, Kenan Yavuz Etnografya Müzesi bağlamında oluşturulan bellek kurgusunu incelemek amacıyla kuram oluşturma yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntem ile yalnızca betimsel bir analiz yapılmamış, aynı zamanda bellekle ilgili kavramların kuramsal bir çerçevede ele alınması sağlanmıştır. Çalışmanın çıktıları, müzenin bellek üretim stratejilerine ilişkin özgün bir model sunmaktadır. Çalışma kapsamında kuram oluşturma yöntemi yalnızca analiz sürecini destekleyen bir araç olarak değil, aynı zamanda müzede kurgulanan belleğin düşünsel yönüne odaklanmayı sağlamıştır. Bu bağlamda “*Bir Sahiplenme Hikâyesi*” belgeseli, çalışmanın temel veri kaynağı olarak seçilmiştir. Müzede kurgulanan, inşa edilen ve temsil edilen bellek “*Bir Sahiplenme Hikâyesi*” belgeseli üzerinden analiz edilmiş ve belleğin kuramsal düzeyde neye karşılık geldiği ortaya konulmuştur. “*Bir Sahiplenme Hikâyesi*” belgeselinin çalışma kapsamında seçilme nedenlerinin başında, müzenin kuruluş hikâyesini, oluşum ve gelişim süreçlerini ve bu süreçlerde oluşturulan bellek kurgusunu doğrudan aktaran birincil kaynak olması gelmektedir. Ayrıca, belgeselde müzenin kurucusu Kenan Yavuz’un söylemlerine yer verilmesi, bellek kurgusunun arkasındaki yaklaşımları anlamak açısından önemli bir veri sunmaktadır. Bu bağlamda, yöntemin çalışmaya özgü aşamaları aşağıda yer aldığı gibidir (Tablo 1):

Tablo 1. Çalışma Süreci ve Yöntem Kurgusu

3. "Bir Sahiplenme Hikâyesi" Bağlamında Kenan Yavuz Etnografya Müzesi'nde Bellek Kurgusu

"Bir Sahiplenme Hikâyesi" belgeseli, Kenan Yavuz'un Bayburt'un Beşpınar Köyü'nde kurduğu Kenan Yavuz Etnografya Müzesi'nin kuruluş sürecini ve bu süreçte elde edilen başarıları konu edinmektedir. Bayburt Valiliği ve Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı (KUDAKA) tarafından desteklenen belgeselin sunuculuğunu müzenin danışma kurulu üyelerinden olan Serhan Bali, yönetmenliğini ise Pınar Kılıç üstlenmiştir. 24 Şubat 2022'de Grand Pera Emek Sahnesi'nde gerçekleştirilen ön gösterimiyle seyirci ile buluşan belgesel, kültürel mirasın korunması ve aktarılmasında müzelerin rolüne dikkat çekmektedir. Yöresel gelenekleri ve kültürel dokuyu gelecek nesillere aktarma amacını hedefleyen Kenan Yavuz'un 2013 yılında başlattığı "Kültür Evi Projesi"nin ve 2019 yılında "Resmi Özel Müze" statüsüne kavuşmasının yanı sıra, 2021 yılında Avrupa Müze Forumu tarafından Silletto Ödülü'ne layık görülmesi gibi önemli dönüm noktalarını kapsamlı bir şekilde ele alan yapım, müzenin kırsal belleği yeniden inşa etme misyonunu vurgulamaktadır. Belgesel Habitat TV teknik ekibi tarafından hazırlanmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. "Bir Sahiplenme Hikâyesi" (Yönetmen: Pınar Kılıç, 2022), (URL 1)

Müzedede oluşturulan bellek kurgusunu çözümleyebilmek amacıyla “Bir Sahiplenme Hikâyesi” belgeseli, çalışmanın yöntem aşamaları olan; açık, aksiyal ve seçmeli kodlama aşamaları üzerinden incelenmiştir (Tablo 2, 3, 4). Açık kodlama aşamasında, belgeselde yer alan öznelerin ifadeleri incelenmiş, bu ifadelerden türeyen kavramlar tespit edilmiştir (Tablo 2). Bu süreçte; öznelerin dile getirdiği bireysel deneyimler, toplumsal değerler ve mekânsal anlatılar analiz edilerek müzede kurgulanan bellekle ilgili temel kavramlar belirlenmiştir. Belgeselin her bir sahnesinde kullanılan dil, anlatıcıların vurgu yaptığı kavramlar, açık kodlamayı şekillendirmede kritik bir rol oynamıştır.

Tablo 2. Açık Kodlama: “Bir Sahiplenme Hikâyesi” Belgeselindeki Kavramların Belirlenmesi

“Bir Sahiplenme Hikâyesi” (Yönetmen: Pınar Kılıç, 2022) Belgeseli, (URL 1)			
	Kavramlar	Özne	İfade/Zaman Damgası
Açık Kodlama	[çocukluk anıları] [geçmişe dönüş] [özlem] [aile] [geçmiş] [canlandırma] [eskiyi yad etme] [gecekondu] [köy evi] [aile]	Öznur Yağcı Yavuz	“... Her girdiğimde aynı eski günlere, çocukluğumun geçtiği günlere dönüyorum. ” (49:29- 49:36)
	[yıkılmak] [sökmek] [taşımak] [inşa etmek] [yeniden kurmak] [toplamak] [temizleme] [sürükleniş] [kurtarmak]	Kenan Yavuz	“İnsanın hayatı çocukluğunun özeti değil midir? Dolayısıyla ben de çocukluğumu yeniden yaşıyorum burada ... çünkü o özlediğiniz insanlar ora da.” (02:40-03:05)
			“Biz de çocukluğumdaki köyü yeniden yaratmak istedik.” (57:49-57:55)
			“Bu ev köy evi içindeki eşyalarla beraber bizim ailemizin hikâyesi... ” (34:21-37:28)
			“Müzenin ilk temeli Serhan Bey bu gecekondu , şimdi annemin evi olan girişteki yer var ya orası burası. Dolayısıyla annemle babama yapmıştık bu gecekonduyu yazları gelip kalsınlar diye oradan doğdu müze. ” (09:12-09:30)
			“Yakında bir baraj gölü yapıldı burada. Onun altında değirmenin kalacağını öğrendim ... o değirmenin malzemelerini söktük getirip bahçemize kurduk. ” (28:25-28:45)
			“Türkiye'nin her tarafından topladığımız kapılar bunlar. Şimdi inanıyorum ki burayı gören hiç kimse artık ahşap kapılarını kırıp yakmaz.” (05:47- 07:19)
			“Biz böyle örenlerden, yıkılan evlerden topladığımız taşlarla müzemizi inşa ettik ... Bütün bölgedeki tarihi yapılar bu köyden çıkan taşlarla yapılmıştır. Püşge taşı denir buna... zaman içerisinde sertleşen bir taş. Bayburt'ta meşhur Ulu Cami, Bayburt Kalesi hep bu taşlarla inşa edilmiştir. Çevredeki tarihi camilerin tamamı neredeyse bu taşlarla inşa edilmiştir. Biz de yaklaşık 5 bin ton taş kullandık. Hem köyleri temizledik hem müzemizi yapmış olduk.” (56:01-57:02)
	“... Bahçede bir küçük bir yer yapalım da onları toplayıp oraya atalım dedik. İşte köylere gidiyoruz ... ne bulursam getiriyorum. Bir yandan da çocuklara harçlık veriyorum onlarda bulduklarını getirsinler diye. Topladık baktık yetmiyor yani doldu orası, ya burası doldu biraz büyütelim dedik kapalı sergi salonuna ilave bir bölüm daha yaptık ... kurtaralım derken anlayamadığımız bir şekilde sürüklendik ve bu sürüklenişin sonunda müze olduk.” (15:09-15:59)		
	[köy] [dönüşüm] [turizm] [kırılma] [dökülme] [kaybetme] [dokunabilmek] [hatırlatma] [yok oluş] [hatırlatma] [hatıra] [eski]	Serhan Bali	“Loru Han'da bu kapılara bayılıyorum. Bunlar çok rustik çok renkli kapılar ve Anadolu'nun dört bir yerinden toplanmış. Anadolu'yu da temsil ediyor aslında sadece Bayburt'u değil...” (40:26-40:38)
	Kenan Yavuz	“ Köyümün dönüşümünü çok hayal ediyorum, köyümün bir turizm köyüne dönüşmesini, ... kahveleriyle, bakkallarıyla, sokaklarıyla, o misafirperverliğiyle... O var onu kaybetmedik ama mekânlarımızdaki bozulmayı acaba geri çevirebilir miyiz? ” (53:15-53:42)	
		“ Evlerdeki her şey yıkılıyor dökülüyor kırılıyor sadece mekân yok edilmiyor hatıralar yok ediliyor ... her şey yok oluş sürecinde gitti. Yok olduğu zaman, bir şeye dokunmadığınız zaman o onun etrafında oluşmuş yaşamı bugüne hatırlatmanız taşımanız mümkün değil bu somut olmalı, dokunabilmelisiniz. ” (48:25-49:04)	

Tablo 2'nin devamı

Açık Kodlama	[bozulma] [tahrip olmak] [atmosfer] [mimari dokunun bozulması] [modernizm] [beton/laşma] [kopuş] [yaşatmak]	Kenan Yavuz	"Bu yapıyla yani bu mimari dokuyla olmasının gerekçesi de köyümdeki mimari dokunun bozulması. " (10:11-10:20)
	"Bu çiniler zamanla tahrip olmuş, yok olmuştu. Biz bunu gündeme getirmek için ürettirdiğimiz Selçuklu ve Osmanlı motifleriyle yani Bayburt'taki kalede ve Ulu Cami'deki motiflerle ürettirdiğimiz çinilerini Bayburt taşıyla... buluşturduk." (05:06-05:33)		
	"Köy Meydanı burası. İstedik ki bütün köyler tahrip oldu, yok oldu. Orijinal bir köy meydanı atmosferi ortaya çıksın diye buradan bütün alanı görebiliyoruz." (11:58-12:13)		
	"... köylerin mimari dokusunun bozulması. Modernizmin getirmiş olduğu imkânlardan faydalanmak için bir dönüşüm gerekiyor ama o dönüşümü yapmak için eskiyi yıkamak yok etmek gerekmiyor. Var olan üzerinden bir dönüşüm olması gerekirken eskiye ait ne varsa kökünden yok ediyoruz. " (13:58-14:27)		
	"Fakat bu modernizm ve beton çağı insanları birbirinden kopardığı için şimdi çelik kapılar arkasına saklanıyor insanlar." (07:08-07:14)		
	"Haneler kapandı ve ardından beton geldi ezdi geçti ... Bu modernitenin ezip geçtiği güzelliklerimizi yaşatmak için gayret ediyoruz, hatırlatmaya gayret ediyoruz. Bu fotoğraf sergimizde sosyal yaşamda geçmişte var olan ama bugün olmayan ne varsa burada göstermeye çalışıyoruz." (08:14- 08:40)		
	"Burası annemin tarlasıydı. Fakat bu betonlaşma taşı ezdi geçti. Adeta taşlar küstü bu topraklarda bize, betona boğulduk. " (57:12-57:26)		
	"Göç hadisesinin 1960'lı 70'li 80'li yıllardaki gibi aynı hızla devam edişi. Gençlerin büyük şehre gitme hayallerinin bugün dahi benim çocukluğumla aynı olması kabul edilebilir bir şey değil ... " (10:21-10:37)		
	[göç] [ayrılmak] [şehre gitme] [köyden kopma]		"Burası göç olgusuna karşı bir duruş. " (13:54-13:56)
	[aidiyet] [kimlik] [öz] [yaşam kalitesi] [köklere dönüş] [motto]		"... Babam köyden göçmeye karar vermişti ... köydeki evimizi de satmıştık. Sonra 90'lı yıllarda annemle babam da sürekli köye gitme arzusu , bizde de var. Biz zaten çocuklarımı kundaktayken bile köye getirdim ... En büyük korkum şuydu benim: çocuklarım ya benim köyümden koparlarsa. " (46:51-47:27)
[farkındalık yaratma] [tarihi/anlamli mekân] [geleneği hatırlamak] [gündeme getirmek] [korumak] [uyum] [var olmak]	" Daha özümüze bağlı kalarak, buranın kimliğinden ve kişiliğimizden hani mottomuzu " Bize gelen bizi yaşar, köklere dönüş, yaşayan ve yaşatan müze olmak üzere üç ayrı motto kullandık. Biz kalarak nasıl dünyaya açılabiliriz?" (16:24-16:44)		
[ödü] [kültür derinliği] [entegrasyon] [değer yaratma]	"Bir farkındalık yaratabiliriz. Buradaki sosyal yaşam kalitesini arttırarak , gençlerin büyükşehirde hayal ettikleri insanları acaba burada görürlerse topraklarına daha çok aidiyet duygusu olur mu?" (11:12-11:31)		
	" Farkındalık yaratmak için yaptığımız bir sergi bu....Aşşap kapılara dikkat çekmek için, yeniden bu geleneği hatırlatmak için yaptığımız bir çalışma." (05:47- 06:06)		
	"... tarihi ve turistik mekanları, anlamlı mekanları tekrar ülkemize Bayburt'a da kazandırmak... " (53:52-57:55)		
	"... devasa müzeler yapabilirsiniz devasa binalar yapabilirsiniz ... ama oraya gelen insana ne mesaj veriyorsun ... Bizim verdiğiniz mesaj şu: değişmemesi gereken güzelliklerimizi korumamız gerekiyor. " (1:00:46-1:01:09)		
	"... ürettirdiğimiz çinileri Bayburt taşında Orta Asya Türk geleneği olan mezar başlıkları olan ballarda buluşturduk. Hem bu taş ve çini uyumunu göstermiş olduk ... Bu güzelliği, bu mimari dokuyu örneklendirmek istedik." (5:20-05:41)		
	"Mekânsal bozulmanın yaratmış olduğu bu tahribata karşı bir farkındalık yaratmak istedim. " (14:50-14:55)		
	"... Bir köy müzesine, böyle bir amatör çalışmaya ödül verilmesi çok garip geldi bize. Öğrenmeye çalıştık neden diye? Tabi çok uzman bir kurum, bizim amaçlarımızı bizden daha iyi ifade eden bir ödül açıklaması yaptılar. Dediler ki kültür derinliğini görünür kılıyorsunuz, yerel halk ile entegrasyonunuz çok yüksek , yerel halkla birlikte çalışarak sosyal ve ekonomik değer yaratmada çok başarılısınız ..." (21:43-22:20)		

Tablo 2’nin devamı

Açık Kodlama	[ikincil eser] [değer]	Kenan Yavuz	“Bizim eserlerimiz müzecilik literatüründe ikincil eserlerdir . Yani maddi değeri olmayan daha ziyade manevi açıdan değeri olan şeylerdir. ” (18:27-18:43)
	[yaşayan müze]	Serpil Yavuz	“Müze yolculuğumuza başlarken bu kadar büyük bir şey, kompleks düşünmemiştik. Ama ilgi fazla olunca ve eserlerin sayısı da arttıkça daha da büyütme zorunda kaldık... Buranın bir ruhu var sadece bir müze değil yaşayan müze zaten adından da belli.” (24:01-24:39)

Aksiyal kodlama aşamasında; açık kodlama sürecinde belirlenen kavramlar arasındaki ilişkiler analiz edilerek, bu kavramların bir bütün içinde nasıl bir yapı oluşturduğu değerlendirilmiştir (Tablo 3). “Bir Sahiplenme Hikâyesi” belgeselinde yer alan ifadelerden hareketle, açık kodlama sürecinde belirlenen kavramlar belirli tematik çerçeveler altında sınıflandırılmıştır. Bu süreçte kullanılan analiz parametreleri, belgeselde tekrarlayan ifadeler, temalar ve anlatı öğelerinin sıklık, bağlam ve anlam ilişkilerine dayanmıştır. Bu bağlamda, geçmişle bağ kurma, fiziksel ve mekânsal yeniden inşa, kırsal dönüşüm, göç ve sosyal değişim, kimlik ve aidiyet, modernizm ve geleneksel değerler, farkındalık ve koruma, bellek gibi ana kategoriler oluşturulmuştur. Bu aşama, bir sonuç sunmaktan ziyade, belgeselde yer alan temaların birbirleriyle olan etkileşimlerinin analizine odaklanmaktadır. Temaların müzede kurgulanan bellek anlatısındaki rolü, bu kategoriler üzerinden değerlendirilmiş ve ilgili alt kategorilerle bağlantıları açıklığa kavuşturulmuştur. Bu kategoriler, belgeselin analizinde kullanılan ana parametreler olarak kuramsal modelin yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Tablo 3. Aksiyal Kodlama: Açık Kodlama Sonucunda Belirlenen Kavramlar Arasındaki İlişkiye Göre Alt ve Ana Kategorilerin Oluşturulması

“Bir Sahiplenme Hikâyesi” (Yönetmen: Pınar Kılıç, 2022) Belgeseli, (URL 1)		
Aksiyal Kodlama	Kavramlar Arasındaki İlişkiler ve Kategoriler	
	Kavramlardan Oluşan Alt Kategoriler	Kavramlar Arası İlişkiler Sonucu Oluşan Ana Kategoriler
	çocukluk anıları, geçmişe dönüş, özlem, aile, geçmişin canlandırılması, eskiyi yad etme, vefa	→ [Geçmişle Bağ Kurma]
	sökmek, taşımak, yeniden kurmak, toplamak, temizlemek	→ [Fiziksel ve Mekânsal Yeniden İnşa]
	mimari dokunun bozulması, yıkım, kaybetme, tahribat, yok oluş	→ [Kırsal Dönüşüm]
	köyü terk etmek, ayrılmak, şehre gitme, köyden kopma	→ [Göç ve Sosyal Değişim]
	aidiyet, kimlik, öz, yaşayan mekan, özdeşlik, bağlılık, köklere dönüş	→ [Kimlik ve Aidiyet]
	modernizm, betonlaşma, kopuş, gelenek, kültürel derinlik, unutulmaya yüz tutan değerler, kültürel miras	→ [Modernizm ve Geleneksel Değerler]
	gündeme getirme, uyum, var olmak, muhafaza, entegrasyon, ödül	→ [Farkındalık ve Koruma]
	hatırlama, anı, geçmiş, unutmak, hatıra, çocukluk	→ [Bellek]

Yöntemin ikinci aşaması olan aksiyal kodlama (Tablo 3) ile oluşturulan ana ve alt kategorilerin birbirleriyle nasıl etkileşim içinde olduğunu, temalar arasında nasıl bağlar kurulduğunu açıklamak gerekirse; geçmişle bağ kurma ve bellek kategorileri birbiri ile doğrudan ilişkilidir. Çocukluk anıları, geçmişe dönüş ve eskiyi yad etme gibi unsurlar, müzenin kurucusu olan öznenin ve ailesinin belleklerinde var olan geçmiş yaşantılarına karşılık gelen ifadelerdir. Bu bağlamda, geçmişin canlandırılması ve hatıralar, bireylerin kimliklerini anlamlandırmalarına ve aidiyet hislerini pekiştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu kategori, aynı zamanda modernizm ile geleneksel değerler

arasındaki gerilimi de kapsamaktadır. Geçmişe dönüş ve eskiyi yad etme gibi çabaları, modernizmin getirdiği kopuşa direnerek, geleneksel değerlerin korunmasına hizmet etmektedir. Bu süreç, belgeselde, bireylerin ve toplumların kendilerini tarihsel ve kültürel bir bağlama yerleştirmelerine olanak tanıyan bir anlatı çerçevesinde ele alınmıştır. Geleneksel değerlerin yeniden canlandırılması hem bireysel hem de toplumsal düzeyde aidiyet ve kimlik duygusunu pekiştirirken, geçmişin hatıralarını canlı tutmayı amaçlayan bir bellek stratejisi olarak ön plana çıkmaktadır.

Fiziksel ve mekânsal yeniden inşa, kırsal dönüşümle yakından ilişkilidir. Mimari dokunun bozulması ve yıkım gibi süreçlere karşı geliştirilen yeniden kurma, toplama ve temizleme çabaları, geçmişin somut izlerini koruyarak mekânsal belleği yeniden inşa etmeye yöneliktir. Bu süreç, kültürel ve mekânsal sürekliliğin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle kırsal alanların terk edilmesi ve buna karşı geliştirilen dönüşüm stratejileri, bu kategorilerin karşılıklı etkileşimlerini ortaya koymaktadır. Şehre göçle birlikte köylerin mimari ve sosyal dokusu bozulurken, dönüşüm çabaları bu bozulmaya karşı bir direnç olarak değerlendirilmiştir.

Göç ve sosyal değişim kategorisi ise kimlik ve aidiyetle sıkı bir ilişki içindedir. Köyden kopma ve şehre gitme gibi süreçler, bireylerin aidiyet duygularını zedelemekte, belgeselde geçen köklere dönüş ve özdeşlik arayışları bu aidiyeti yeniden inşa etmeye yönelik girişimlerdir. Göçle birlikte yaşanan kopuş, bireylerin kendi kimliklerini ve geçmişle bağlarını yeniden sorgulamalarına neden olmakta, belleğin toplumsal boyutuna dair önemli durumlara işaret etmektedir. Bu süreç, bireylerin yalnızca mekânsal bir kopuş yaşamadığını, aynı zamanda sosyal ve kültürel aidiyetlerinde de bir yeniden yapılandırma gereksinimi duyduğunu ortaya koymaktadır.

Modernizm ve geleneksel değerler arasındaki çatışma, farkındalık ve koruma çabalarını gerekli kılmaktadır. Bu çabalar belgeselde geçen ifadelerle göre betonlaşma ve modernizmin getirdiği kopuşa karşı müzenin geleneksel değerleri muhafaza etmesi ve entegrasyon çabaları ile olmaktadır. Müze bu bağlamda belgeselde kültürel mirasın korunmasına ve toplumsal farkındalık yaratılmasına hizmet eden bir kurum olarak tanımlanmaktadır.

Farkındalık ve koruma, çalışma kapsamında incelenen müze bağlamında fiziksel ve mekânsal yeniden inşa süreçleriyle somutlaştırılmaya çalışılmaktadır. Unutulmaya yüz tutan değerlerin gündeme getirilmesi, kültürel mirasın korunması ve toplumsal farkındalık yaratılmasını amaçlayan bir strateji olarak belgeselde ön plana çıkmaktadır.

Aksiyal kodlama sonucunda elde edilen kategoriler, müzede bellek kurgusunun çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu kategoriler arasındaki ilişkiler, müzenin bellek anlatısındaki merkezi temayı belirlemeye ve bu temanın etrafında bir kavramsal model inşa etmeye zemin hazırlamıştır. Aksiyal kodlama sürecinde, açık kodlama ile belirlenen kategoriler, "Müze Bağlamında Belleğin Toplumsal ve Mekânsal Yeniden İnşası" merkezi temasına uygunlukları açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede, kategorilerin merkezi tema ile olan ilişkileri sosyal, mekânsal ve toplumsal bellek boyutları temelinde analiz edilmiştir. Süreçte, merkezi temayı doğrudan destekleyen kategoriler korunurken, merkezi tema ile örtüşmeyen veya diğer kategorilerle fazlaca çakışanlar elenmiştir. Örneğin, geçmişle bağ kurma ve bellek kategorileri, bireysel ve toplumsal bellek unsurlarını bir araya getirerek müzenin geçmişle olan bağını somutlaştırdığı için merkezi tema ile güçlü bir ilişki içinde görülmüş ve bu nedenle korunmuştur. Benzer şekilde, fiziksel ve mekânsal yeniden inşa kategorisi, mimari dokunun korunması ve kırsal dönüşüm süreçlerini içermesi sebebiyle mekânsal belleğin yeniden üretimi açısından merkezi temayı desteklemiştir. Göç ve sosyal değişim kategorisi ise, göçün bireylerin kimlik ve aidiyet duygularına olan etkilerini vurgulamasıyla toplumsal bellek inşa çabalarına katkı sağlamış ve korunan kategoriler arasında yer almıştır. Buna karşılık, modernizm ve geleneksel değerler kategorisi, merkezi temanın toplumsal ve mekânsal odaklı yapısını doğrudan desteklememesi nedeniyle bağımsız bir kategori olarak değerlendirilmemiş, bunun yerine diğer kategoriler içinde dolaylı

bir biçimde ele alınmıştır. Benzer şekilde, Farkındalık ve Koruma kategorisi, fiziksel ve mekânsal yeniden inşa sürecine entegre edilerek merkezi temaya dolaylı olarak katkı sunmuştur. Tüm bu değerlendirmeler sonucunda, aksiyal kodlama sürecinde belirlenen kategorilerden hareketle seçmeli kodlama aşamasında “Müze Bağlamında Belleğin Toplumsal ve Mekânsal Yeniden İnşası” merkezi tema olarak belirlenmiş ve müzedeki bellek anlatısının kuramsal çerçevesi bu tema etrafında yapılandırılmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Seçmeli Kodlama: Aksiyal Kodlama Sonucunda Belirlenen Alt ve Ana Kategorilerin Bir Araya Getirilmesi ile Merkezi Bir Tema Oluşturulması

“Bir Sahiplenme Hikâyesi” (Yönetmen: Pinar Kılıç, 2022) Belgeseli, (URL 1)	
Seçmeli Kodlama	Merkezi Tema
	[Müze Bağlamında Belleğin Toplumsal ve Mekânsal Yeniden İnşası]

SONUÇ

“Bir Sahiplenme Hikâyesi” Belgeseli Üzerinden Kenan Yavuz Etnografya Müzesi’ndeki Bellek Kurgusuna Kuramsal Bir Yaklaşım” adlı çalışma, bir müzede kurgulanmaya çalışılan belleği tartışmaya açmakta ve müzenin kurucusunun perspektifinden belleği anlamlandırmak amacıyla çekilen bir belgeseli araç olarak kullanmaktadır. Sonuç olarak belgesel analizlerinden elde edilen bulgular, Kenan Yavuz Etnografya Müzesi’nde oluşturulan belleğin çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu yapı, bireysel hikâyelerden toplumsal belleğe, mekânsal süreklilikten kültürel mirasa kadar uzanan geniş bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Bu durum, müzede kurgulanan belleğin geçmişle bağ kurma, fiziksel ve mekânsal yeniden inşa, kimlik ve aidiyet, modernizm ve geleneksel değerler gibi tematik bileşenler üzerinden kavramlaştırılmasına imkân tanımaktadır.

Çalışmanın yöntemsel sürecinde açık, aksiyal ve seçmeli kodlama aşamaları sırasıyla uygulanmış ve elde edilen tematik yapılar üzerinden belleğin kuramsal modeli oluşturulmuştur. Bu model, belgesel analizlerinden elde edilen veriler ışığında, müzenin toplumsal ve mekânsal bellek inşasındaki rolünü kuramsal bir çerçeveye oturtmaktadır. Belleğin kuramsal modeli, bireysel belleğin toplumsal bağlamda yeniden üretiminden mekânsal belleğin fiziksel mekânlarla somutlaştırılmasına kadar geniş bir etkileşim alanını kapsamaktadır. Örneğin, geçmişle bağ kurma ve bellek kategorileri bireylerin kimlik ve aidiyet duygularını yeniden inşa etme çabasına ışık tutarken, fiziksel ve mekânsal yeniden inşa kategorisi, kültürel sürekliliğin mekân aracılığıyla nasıl sağlanmaya çalışıldığını açıklamaktadır. Bu model, müzede kurgulanan belleğin çok boyutlu yapısını anlamak için temel bir çerçeve sunmaktadır ve gelecekte yapılacak çalışmalar için bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

“Bir Sahiplenme Hikâyesi” belgeselinde Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, bireysel ve toplumsal belleğin yeniden inşasına olanak tanıyan bir bellek mekânı olarak ele alınmaktadır. Belgeselde yer alan ifadeler, müzenin geçmişin korunması ve modernitenin yarattığı etkilerin bertaraf edilmesi için bir platform sunduğu yönünde olumlu ifadeler içermektedir. Ayrıca, bu ifadeler, müzenin modernizm ve geleneksel değerler arasındaki çatışmayı uzlaştırmaya çalıştığını ve bu çatışma içerisinde kültürel sürekliliği koruma çabası götüğü yönündedir. Bu bağlamda müze, belgeselde yalnızca bir sergi mekânı değil, aynı zamanda geçmişin bugüne taşınarak yeniden anlamlandırıldığı/inşa edildiği bir bellek mekânı olarak konumlandırılmaktadır. Bu yönüyle Kenan Yavuz Etnografya Müzesi, fiziksel bir “yer” olmanın ötesinde, toplumsal bellek ve kültürel mirasın korunarak yeniden üretildiği bir platform olarak atfedilmektedir.

Çalışma, Kenan Yavuz Etnografya Müzesi'nin bellek kurgusunu anlamaya yönelik bir temel oluşturmakla birlikte, farklı yönleri ek araştırmalara açık alanlar da sunmaktadır. Çalışma veri kaynağının "Bir Sahiplenme Hikâyesi" belgeseli dışında; müzenin ziyaretçiler üzerindeki etkisi, ziyaretçilerin mekânsal bellek ve toplumsal aidiyet bağlamındaki algıları üzerinden incelenerek farklı kapsamda çalışmalar da yapılabilir. Ayrıca, müzenin bellek stratejilerindeki özgün yönleri ve ortak temaları, kırsaldaki benzer diğer müzelerle karşılaştırmalı analizler üzerinden ortaya konulabilir. Son olarak, müzenin zaman içinde değişen anlatıları ve stratejileri üzerine yapılacak uzun vadeli bir analiz, bellek kurgusunun dinamik doğasını ortaya koyarak önemli bir perspektif sağlayabilir. Bu tartışma önerileri, hem Kenan Yavuz Etnografya Müzesi'ne dair derinlemesine bir anlayış geliştirilmesine hem de genel olarak müzelerde bellek üretimi süreçlerinin daha iyi kavranmasına katkıda bulunacaktır.

Etik Standartlara Uyum

Çıkar Çatışması

Yazarlar, kendileri ve/veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını veya varsa bu çıkar çatışmasının nasıl oluştuğuna ve çözüleceğine ilişkin beyanlar ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Buna ilişkin ıslak imzalı etik kurul kararı gerekmediğine ilişkin onam formu sistem üzerindeki makale süreci dosyalarına eklenmiştir.

Finansal Destek

Bu çalışma için finansal destek alınmamıştır.

Teşekkür

Teşekkür edilecek kişi veya kurum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA:

Abensour, A. (Ed.). (2022). *Bellek* (G. Kaya Rocheman, Çev.). Fol Kitap Yayınları.

Aroles, J., Morrell, K., Granter, E., & Liang, Y. (2024). Representing, Re-presenting, or Producing the Past? Memory Work amongst Museum Employees. *Journal of Management Studies*. <https://doi.org/10.1111/joms.13059>

Assmann, J. (2018). *Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik* (A. Tekin, Trans.). Ayrıntı Yayınları.

Bachelard, G. (2013). *Mekânın Poetikası* (A. Tümertekin, Çev.). İthaki Yayınları.

Bartlett, F. C. (1932). *Remembering: A Study in Experimental and Social Psychology*. Cambridge University Press.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (19. Baskı). Pegem Akademi.

Corbin, J., & Strauss, A. (1990). Grounded Theory Research: Procedures, Canons and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology*, 13 (1), 3–21.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.

- Engward, H. (2013). Understanding Grounded Theory. *Nursing Standard*, 28 (7), 37–41. <https://doi.org/10.7748/ns2013.10.28.7.37.e7806>
- Gençoğlu, A. Y. (2014). Bir Kavram ve Kuram Üretme Stratejisi Olarak Temellendirilmiş Kuram. *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (17), 681-700.
- Glaser, B. G. (1978). *Theoretical Sensitivity: Advances in the Methodology of Grounded Theory*. Sociology Press.
- Glaser, B., & Strauss, A. (1967). *The Discovery of Grounded Theory Strategies for Qualitative Research*. Aldine Trancastion. A Division of Transaction Publishers.
- Haig, B. D. (1995). Grounded Theory as Scientific Method. *Philosophy of Education*, 28 (1), 1-11.
- Halbwachs, M. (2016). *Hafızanın Toplumsal Çerçevesi* (B. Uçar, Çev.). Heretik Basın Yayıncılık.
- Halbwachs, M. (2019). *Kolektif Bellek* (Z. Karagöz, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Harvey, D. (2012). *Sosyal Adalet ve Şehir* (M. Moralı, Çev.). Metis Yayınları.
- Nora, P. (1989). Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. *Representations*, 26 (Special Issue: Memory and Counter-Memory), 7-24. <https://doi.org/10.2307/2928520>
- Robinson, H. (2012). Remembering things differently: Museums, libraries and archives as memory institutions and the implications for convergence. *Museum Management and Curatorship*, 27, 413-429. <https://doi.org/10.1080/09647775.2012.720188>
- Strauss, A. (2003). *Qualitative Analysis for Social Scientists* (14. Baskı). Cambridge: Cambridge University Press.
- Traverso, E. (2019). *Geçmiş Kullanma Kılavuzu: Tarih, Bellek, Politika* (I. Ergüden, Çev.). İletişim Yayınları.
- URL 1: Habitat TV. (2022, Nisan 8). *Özel Yapım | Bir Sahiplenme Hikayesi | Kenan Yavuz Etnografya Müzesi* [Belgesel]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=yj-oMaqVodo>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

The primary objective of this research is to analyse the memory construction processes of the Kenan Yavuz Ethnography Museum through data derived from the documentary “*Bir Sahiplenme Hikâyesi*” (*A Story of Belonging*), conceptualizing the museum’s constructed memory within its social and spatial dimensions. By examining the documentary’s narratives through a grounded theory approach, the study aims to reveal the memory discourse conveyed via the museum. The three-stage coding process employed within the framework of grounded theory not only contextualizes the museum in terms of memory but also facilitates insights into the diverse missions attributed to the museum through categories derived from the documentary’s statements. In this regard, the research aspires to make a unique contribution to both the memory studies literature and museum studies.

Research Questions:

How does the memory constructed in the museum serve to revive forgotten or obscured elements of social memory? How can the museum’s relationship with memory be conceptualized? Can the memory narrative constructed in the museum be deciphered through the statements of the museum’s founder? In this context, how can “*Bir Sahiplenme Hikâyesi*” (*A Story of Belonging*) documentary be instrumentalized? What kind of data do the discourses in the documentary provide for understanding the theoretical counterparts of the museum’s memory? What is the theoretical counterpart of the memory in the analysed museum?

Literature Review:

Museums are increasingly becoming critical spaces for the preservation and reconstruction of memory, particularly in the context of cultural heritage and identity. However, despite growing interest in memory and museum studies, research examining the conceptual frameworks of memory construction in rural museums remains limited. Existing literature has primarily focused on urban museum practices and their roles in collective memory and identity formation.

This study addresses this gap by examining the Kenan Yavuz Ethnography Museum as a case study, analysing its memory construction through thematic components. By adopting a grounded theory approach, the research provides a theoretical model that contributes to understanding how rural museums engage with memory-making strategies, thereby enriching discussions in museum studies and cultural memory.

Methodology:

This study employs the grounded theory approach, a qualitative research method aimed at developing theoretical frameworks to explain phenomena. Grounded theory emphasizes continuous interaction with data to construct conceptual insights, making it particularly effective for analysing complex and underexplored social phenomena. As Strauss (2003) emphasizes, this method integrates theoretical sampling, constant comparisons, and systematic coding to ensure the development of robust theoretical models.

For this research, grounded theory is utilized to analyse the narrative of memory construction within the Kenan Yavuz Ethnography Museum, as conveyed in the documentary “*Bir Sahiplenme Hikâyesi*” (*A Story of Belonging*). This documentary serves as the primary data source, offering a first-hand account of the museum’s creation, its developmental trajectory, and the strategies underpinning its memory narrative. It also includes direct statements from the museum’s founder, Kenan Yavuz, providing unique insights into the intentionality behind the memory construction process.

The analysis was conducted in three coding stages—open, axial, and selective—following the grounded theory methodology:

1. **Open Coding:** The documentary was analysed in detail to identify key concepts linked to memory
2. **Axial Coding:** Relationships between these concepts were explored, leading to the categorization of themes such as “reminiscing the past” and “transferring it to the future”.
3. **Selective Coding:** A core theme—the theoretical representation of memory in the museum—was established, with other categories structured around this central theme.

The outputs of this method provided a theoretical model of memory construction in the museum, transcending descriptive analysis to frame memory-related concepts in a structured theoretical context. The study makes the conceptual structure of memory construction in the museum visible, offering a unique perspective on the relationship between memory, space, and representation.

Findings:

The findings from the documentary analysis reveal that the memory constructed within the Kenan Yavuz Ethnography Museum possesses a multi-layered structure. This structure spans a broad theoretical framework, encompassing elements from individual stories to collective memory, spatial continuity, and cultural heritage. Such a framework enables the conceptualization of the museum’s memory through a model that integrates themes like connecting with the past, physical and spatial reconstruction, identity and belonging, as well as modernism and traditional values.

Discussion:

The findings confirm that the Kenan Yavuz Ethnography Museum is presented in the documentary as a memory site that bridges past and present through themes such as spatial reconstruction and reconciliation between modernism and traditional values. This supports the hypothesis that the museum serves a dual role as both an exhibition space and a cultural memory platform.

Conclusion:

The study analyzed the memory constructed within the museum through thematic components such as “connecting with the past,” “spatial and physical reconstruction,” and “reconciliation between modernism and traditional values” within a conceptual model framework. This analysis demonstrates that the museum is presented in the documentary not merely as an exhibition space but also as a memory site. The study contributes to theoretical discussions in the field by addressing the memory construction in the museum context through a theoretical model. The primary limitation of the research lies in its reliance on a single data source, the “*Bir Sahiplenme Hikayesi*” documentary, which may restrict the generalizability of the findings. Furthermore, the analysis does not incorporate alternative data sources, such as visitor experiences, and focuses primarily on the perspective of the museum’s founder. Future research could examine the museum’s impact on visitors, providing a broader understanding in terms of spatial memory and social belonging. Comparative analyses with other rural museums could also uncover the unique aspects and shared themes of the museum’s memory strategies.